

Passie voor Bach

Van Weimar
naar Cöthen

Zondag 19 september 2021

Ensemble Himmelsburg

Carla Leurs, soloviool

Pieter Dirksen, klavecimbel en muzikale leiding

m.m.v. David van Laar, alt

 WILMINKTHEATER
MUZIEKCENTRUM
ENSCHEDA

 phion

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

Passie voor Bach

Zondag 19 september 2021

Ensemble Himmelsburg

Carla Leurs, soloviool

Janne Soerensen, Melanie Jansen, viool

Ewa Pawolka, Francesca Wiersma, altviool

René Geesing, cello

Erik Olsman, contrabas

Carola Ligt, fluit

Pieter Dirksen, klavecimbel en muzikale leiding

m.m.v. **David van Laar**, alt

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Concerto in d voor viool, strijkers en b.c., BWV 1052R (1714-1718)

[Allegro] - Adagio - Allegro

Concerto in e voor fluit, strijkers en b.c., BWV 1059R (ca. 1724)

Allegro - Adagio - Allegro

Widerstehe doch der Sünde, voor alt, strijkers en b.c., BWV 54

Cantate voor zondag Oculi, 4 maart 1714

Brandenburgs Concert nr. V in D voor fluit, viool, klavecimbel, strijkers en b.c., BWV 1050 (1717-1720)

Allegro - Affettuoso - Allegro

De serie *Passie voor Bach* is een co-productie van Phion, Orkest van Gelderland & Overijssel en Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede

Van Weimar naar Cöthen

In juli 1708 kwam de 23 jarige, pas getrouwde Johann Sebastian Bach aan in Weimar. Hij trad in dienst als violist en organist van twee hertogen die samen verantwoordelijk waren voor de regering: Wilhelm Ernst von Sachsen-Weimar en diens veel jongere neef Ernst August. Beide mannen konden elkaars bloed wel drinken. Zij waren in een machtsstrijd verwickeld waarvan de hele hofhouding regelmatig het slachtoffer was. Ook op het gebied van de hofmuziek probeerden zij elkaar de loef af te steken. Bach zal daarvan hebben kunnen profiteren, zij het dat hij uiterst voorzichtig te werk moest gaan om beide hertogen te vriend te houden. In deze omgeving maakte Bach kennis met de allernieuwste Italiaanse concerten en sonates van onder meer Albinoni, Torelli, Marcello en Vivaldi.

Voor de jonge Bach kwam de kroon op zijn werk toen hij begin 1714 werd benoemd tot concertmeester. In die hoedanigheid kreeg hij in feite de muzikale leiding van de hofkapel in handen omdat de oude hofkapelmeester Drese wegens ziekte regelmatig verstek moest laten gaan. Bach mocht éénmaal per maand een cantate leveren voor de eredienst in de slotkerk die de naam *Himmelsburg* droeg. De cantate *Widerstehe doch der Sünde*, bestaande uit twee aria's en een verbindend recitatief voor een alt-solist met begeleiding van strijkers en basso continuo, is wellicht het eerste stuk dat Bach in Weimar schreef in zijn functie als concertmeester.

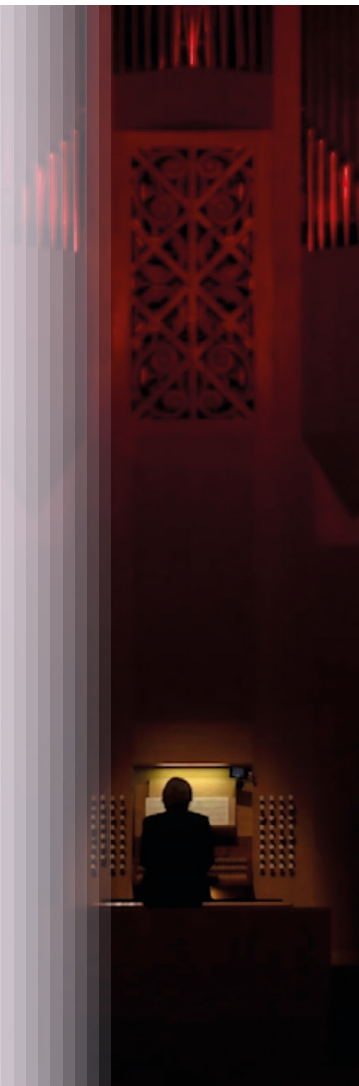
Samen met het hof ensemble voerde Bach na 1714 vaker dan tevoren instrumentale werken uit van geliefde Italiaanse en Franse meesters, maar ook van eigen hand. Uit deze periode stamt ook het bijzonder virtuoze *vioolconcert in d klein BWV 1052R* (Reconstructie). Het concert is overgeleverd in een versie voor klavecimbel, strijkers en basso continuo die Bach in Leipzig rond 1738 vervaardigde. Uit talloze speltechnische details blijkt dat het origineel, dat we helaas niet meer bezitten, uit zijn tijd in Weimar stamt en bedoeld was voor solo-viool, strijkers en basso continuo. Het concert volgt de driedelige vorm van het Italiaanse soloconcert zoals die door de werken van Vivaldi populair was geworden. Of Bach, die bekend stond als een uitstekend violist, voor een uitvoering in Weimar ook zelf de viool ter hand nam weten we niet.

Toen in december 1716 kapelmeester Drese overleed en diens zoon hem opvolgde was Bach meer dan teleurgesteld. Hij ging op zoek naar een andere baan. Hij vond die een paar maanden later aan het hof van de muziekminnende prins Leopold van Anhalt-Cöthen. De prins was gereformeerd en Bach hoefde in Cöthen dus geen kerkmuziek te verzorgen. Hij stortte zich op het componeren en uitvoeren van instrumentale werken voor de hofkapel, die met zo'n 20 musici één van de grootste in de wijde omtrek was.

Bach schreef in deze periode vele sonates en concerten en in 1721 bood hij de Markgraaf van Brandenburg een zestal van zijn mooiste concerten aan. Het vijfde van deze **Brandenburgse Concerten** ontstond volgens Pieter Dirksen tussen 1718 en 1720. Het is een van de allereerste concerten waarin het klavecimbel de hoofdrol toebedeeld krijgt. In het eerste deel krijgt dit instrument een virtueuze solo-cadens toegewezen die zijn weerga niet kent. De fluit en de viool fungeren als belangrijke nevenfiguren.

Het zou vreemd zijn wanneer Bach, die in deze periode zoveel prachtige kamermuziek voor fluit schreef, zich ook niet aan een **fluitconcert** had gewaagd. Al sinds de negentiende eeuw vermoeden we dat de beide sinfonia's uit cantate *Geist und Seele wird verwirret*, BWV 35 hun leven begonnen als de hoekdelen van een solo-concert. De delen kregen daarom een eigen catalogusnummer: BWV 1059. De langzame sinfonia voorafgaand aan cantate *Ich steh mit einem Fuß im Grabe*, BWV 156 kan gezien worden als een ideale middendeel voor dit concert. Lange tijd werd gedacht dat het hier misschien een oorspronkelijk concert voor hobo in d-klein betrof, maar Pieter Dirksen toonde aan dat de te spelen noten in de solopartij eerder lijkt te wijzen op een fluitconcert in e-klein, dat rond 1724 in Cöthen moet zijn ontstaan.

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

Save the date!

De volgende concerten in de serie *Passie voor Bach* vinden plaats op

- 23 januari 2022
- 27 februari 2022
- 8 mei 2022

in Enschede en Zwolle